GÜNAH

(cürüm, fahşa, fısk, fücur, seyyie, vizr, zenb)

GÜNAH KAVRAMININ ESASI

İnsan, tekâmül etmeye sadece mecbur değil, mahkûm bir varlıktır. Bir başka deyimle, insanın varoluşu zorunlu bir tekâmül sürecidir. İnsanın hürriyet ve iradesi bu sürecin uzayıp kısalmasında, kazanacağı şekil ve izleyeceği seyirde etkili olur; sürecin ortadan kaldırılmasında veya ters çevrilmesinde değil...

Varoluş, yahut daha kısa bir deyişle oluş, tekâmül eden varlığın izlediği bir dairedir. Bu dairede çemberin tamamlanması esastır ve zorunludur. Oluş dairesinde, tekâmül etmek üzere bir noktadan yola çıkan varlık, tekâmülünü tamamlayarak başladığı noktaya gelir. Tasavvuf düşüncesinde buna devir denmektedir. Büyük sûfî Bağdatlı Cüneyd (ölm. 297/909), devirde, başlangıç noktasıyla bitiş noktasının birleştiğini söyler.

Oluş çemberini tamamlamak birtakım aşamaları (makamlar, merhaleler) aşmakla mümkündür. Bu merhalelerin aşılmasında sendeleme, aksatma, savsaklama doğduğunda bu, ileriki bütün merhaleleri etkilemekte ve tekâmüle koyulan varlık, ihmal veya isyanın cezasını, sürekli geri kalışın acısını çekerek ödemektedir. Din dilinde cehennem veya azap diye anılan olgu geniş anlamıyla budur. Ve bu da gösterir ki, cehennem ve azap da bir tekâmül aracıdır ve böyle olunca da, tekâmül gerçeği bakımından cehennem de Yaratıcı'nın rahmet ve bağışının uzantısıdır.

Her disiplin, tekâmüldeki aksamaları ve ihmalleri, kendi bakış açılarına göre açıklar. Bu münasebetle burada üç noktaya değinmek istiyoruz:

Bizim burada söz konusu ettiğimiz tekâmül İslam'ın anladığı anlamda bir tekâmüldür:

Bunu materyalist doktrinlerin anladıkları gayesiz evrimleşmeden ayırmak gerekir. Kur'an'ın anladığı ve anlattığı tekâmülde, oluşun arkasında Allah adıyla anılan mutlak, tek ve yönlendirici kudret vardır. Başıboşluk, rastlantı yoktur. Son tahlilde, çelişme ve didişme de yoktur. Bu anlamda bir tekâmülün hem başlangıç noktası hem de gaye noktası materyalist anlayışların, özellikle Danvinizm'in evrimleşme anlayışından çok farklıdır. Çünkü, ayrıntıları bir kenara bıraksak bile, Kur'an'ın tekâmül anlayışında şuursuz ve gayesiz bir gidiş yoktur.

Kur'an'dan bakıldığında tekâmül, ayrıldığı bütün olan Allah'tan yola çıkan bir varlığın bir seri deneme geçirdikten sonra tekrar esası olan bütüne dönüşüdür. Bu, tamamen şuurlu, gayeli bir oluş ve yol alıştır. Bu yol alışın arkasındaki yaratıcı ve yönlendirici kudret yani Allah, tekâmülün muhtelif aşamalarına ilişkin gerçekleri, insana lütuf ve sevgisinin bir eseri olarak yukarı planlardan, başta peygamberler olmak üzere, büyük ruhlar aracılığıyla duyurur. Başka bir deyişle, tekâmülün yönlendiricisi ve yöneticisi olan kudret, insanı başıboş, sahipsiz, terk edilmiş halde asla bırakmaz.

Tekâmülde tedriç esastır:

Bu tedriç sistemi, oluşun temel ilkelerinden biridir. Türk sûfî düşünürü Bursalı İsmail Hakkı (ölm.1724) bunu şöyle ifade etmiştir: "Hikmet anın üzerinedir ki, insanın tekâmülü tedricîdir, melekler gibi def î (birden bire, bir anda) değildir. Bu tedrice, insana ilahî ruhun üfüriilmesinde bile riayet olunmuştur." (Bursalı; *Silsile-i Celvetiyye,* 109)

Tekâmülde tedriç esas olduğuna göre, tekâmül yolu, düşüp kalkmaların, deneme yanılmaların, olumluluk ve olumsuzlukların, iniş çıkışların birbirini izlediği esaslı ve esrarlı bir serüvendir. Bu serüvende sadece olumluyu ve ışığı alkışlayıp olumsuza ve noksana ters bakmak tekâmül sırrını zedeler. Bu gerçeğe işaret içindir ki, Son Peygamber, şöyle buyurmuştur:

"Eğer günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve yerinize, günah işleyip Allah'tan af dileyen bir başka topluluk getirirdi." (Müslim, tevbe 11; Tirmizî, cennet 2)

Bu hadis, din dilinde günah denen sürçme, yanılma ve sapmaların yani olumsuzlukların tekâmüldeki yerini, daha doğrusu kaçınılmazlığını göstermektedir. Olay şudur: Her şey zıddıyla vardır ve tekâmül, zıdlann birlikteliği üzerine oturur. Eski Çinliler bunu ifade ederken oluşa Yin ve Yang'ın vücut verdiğini söylerlerdi. Yin; dişi, karanlık ve yumuşak kuvvet, Yang ise erkek, ışık kuvvettir.

Adına ister Yin-Yang, ister tez-antitez, ister ışık-karanlık, ister pozitif-negatif deyin, zıtların varlığı ve birlikteliği esastır. Din dilinde bunu ifade eden ilke, günah-sevap zıtlarının birlikteliği ilkesidir,

Dinde bu birlikteliğin dışta görünen varlığını ortadan kaldırmaya girişmek, yani 'günahsız insan' hayal ve dayatmasıyla insanı ikiyüzlülüğe mecbur bırakmak, diyalektiğin ve yaratıcılığın ahengini bozar ve sonuçta insanı da dini de yıkar. Çünkü: "Gizlenen gerçekler zehirli olur." (Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt,* 133)

Zıtların birlikteliğine saygı göstermenin hayatî önem arz ettiği bir numaralı alan dindir. Bunun içindir ki İslam Peygamberi, din adına en korkulacak şeyin riyakârlık olduğunu bildirmiş ve riyayı, gizli şirk olarak göstermiştir. Çünkü riya, günahsız insan dayatmasına olumlu cevap verme kaygısının zorladığı ikiyüzlülük halinin adıdır. Günahsız insan dayatması olmasaydı belki de riya hiç olmayacaktı. Kur'an, işte bu varlık ilkesinin icabı olarak, takvayı (dindarlığı veya daha dindar olmayı), insanlar arasında bir değer ölçüsü olmaktan çıkarmış, sadece Tanrı-insan arasında bir değer ölçüsü saymıştır. Ayrıca, Kur'an, takvanın kimde olduğunu Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğini de hükme bağlamıştır, (bk. Necm, 32) Böylesine hassas davranılmasının sebebi açıktır: Kimse, insanlar arasında üstün olacağım diye riyakârlığa tevessül etmesin...

Konuyu biraz daha pratik bir alana çekersek şunu görürüz: "İtaat etmeme özgürlüğü olmadığı sürece iyi ve kötüden bahsetmek mümkün değildir." (Fromm; *Art ofLoving,* 14) Dinin ana hedefi olan ahlaklılık, insanlara cehenneme gitme özgürlüğünün de verildiği bir ortamda vücut bulur. Filistinli bilgin İsmail Farukî'nin güzel ifadesiyle, "Seçenek ve aksini yapma imkânı olmadıkça, ahlak ahlak olamaz. Birtakım davranışlar şuursuzca veya baskı altında icra ediliyorsa burada ahlaktan değil, menfaat ve çıkardan söz edilebilir." (Farukî; *The Role of islam,* 29)

Bir başka önemli nokta da şudur: İyiyi ve güzeli takdir, kötüyü ve çirkini tanımakla mümkün olur. Takdirin, tanıma ve bilmeye bağlı bulunması hayatın temel gerçeklerinden biridir. Kirli suyu tanımayanın temiz suyun kıymetini bilmesi hayaldir. Her hal ve şartta temiz kalmak isteyen ruh ise kirli suyu kullanmasını da öğrenmek zorundadır, yalnız bilmesi de yetmez. Nietzsche, bu yaradılış sırrını ölümsüz bir ifadeye büründürürken şöyle diyor:

"Temiz kalmak isteyen, kirli su ile de yıkanmasını bilmelidir." (Nietzsche,161)

Aynı Nietzsche, konumuzun evrensel esaslarından birini de şu şekilde ifadeye koyuyor:

"Ne korkuyorsun?! İnsan bir ağaç gibidir. Yükseklere, aydınlıklara çıkmak istediği nisbette kökleri toprağa, aşağıya, karanlığa, derine, fenalığa dalar." (Nietzsche, 54)

Büyük Nietzsche'nin bu erişini ondan 7 asra yakın bir zaman önce yakalayan Mevlana Celaleddin Rumî (ölm. 1273), bir başka güzellikle sunuyor bize bu gerçeği. Eflakî'yi dinleyelim: "Bir gün Mevlana'nın huzurunda Şeyh Evhadüddin Kırmanî'nin hikâyesini anlattılar ve, 'Güzelleri severdi fakat iffet ve utancından onlara bir şey yapamazdı' dediler. Mevlana: 'Keşke yapsaydı ve geçseydi' buyurdu."

Bir derviş, mürit olmak için Bayezid Bistamî'nin huzuruna gelmişti. Bayezid sordu: "Sen, kadınların ve erkeklerin ağzına düşen o meşhur günahlardan birini hiç işledin mi?" Derviş: "Hayır!" dedi. Bunun üzerine şöyle konuştu Bayezid:

"Git, günahların hepsini görüp geçirdikten sonra gelip Öğrencim ol ki. hiç günah karışmayan takvan senin ilerleme yolunu kesmesin ve kendini beğenme duygusuna uyarak şeytanın mahkûmu olmayasın. Kendini görmek uğursuzluğu seni. Allah'ı görmekten mahrum eder. Halbuki günahları görmek insanda boyun bükmek hissini doğurur. Bu yolda bir seve ilgi duvup takılmak, vok olmana sebep olur." (Eflakî, *Menâkıb,* 1/410)

Günahların tekâmülde vücut verdiği aksaklık ve sıkıntılar aynı anda bireysel, toplumsal ve evrenseldir:

Çünkü gerçek (realite) tektir, tevhid esastır. Böyle olunca, bir şeyin her şeyle ve her şeyin bir şeyle ilgisi kaçınılmazdır. Özellikle insan, tekâmülün doruk noktasında yer alan bir varlık olarak mikrodan makroya varlığın ve oluşun her şeyi ve her boyutuyla aynı anda bağlantı halindedir. Bunun içindir ki, ilerde de göreceğimiz gibi, Kur'an, günahın her türüne, varoluşun her boyutuyla ilgili aksamalara parmak basmıştır.

Aksama ve ihmallerin din dilindeki genel adı günahtır.

Doğaldır ki, her din, günah kavramını kendi tavrı, bakış açısı ve kabullerini esas alarak değerlendirecek ve konuyu hitap ettiği insanın durumunu dikkate alarak açıklayacaktır.

Kur'an'ın, günah kavramını ifade etmek için kullandığı kelime ve deyimlerin tümünde bütünden ayrılış, karmaşa, karanlık, kötüye ve çirkine yenik düşmek, yaradılıştaki temizliği bozmak, yozlaşmak anlamn esastır.

Kur'an, tevhidi yani Yaratıcı'nın, hayatın, varlığın, insanlığın, gerçeğin, ilimlerin birliğini esas almakta ve insanı bu birliğin şuuruna katılmaya çağırmaktadır. Bu bakımdan Kur'an, insanı, ya doruk noktada yahut da en dipte bir varlık olarak görmektedir.

İnsanın bitki veya hayvan olmak gibi bir şansı yoktur.

İnsan, ya varlık yapısının gerektirdiği onur burcuna (ahsen-i takvim) oturarak Yaratıcı Kudret'e en yakın noktada bulunur yahut da taşıdığı kudret ve emanetlere hıyanet ederek en aşağılara (esfel-i safilîn) yuvarlanır. Bir başka deyimle, insan, onur burcuna oturduğunda, bütün varlıkların üstünde, bunu başaramadığında ise bütün varlıkların altında yer alır. Kur'an, onur burcuna oturamayan insanı, "hayvanlardan daha karanlık ve sapık" göstererek bu oluş gerçeğine dikkat çekmiştir. (7/179; 95/1- 3) Burada özellikle Kur'an'ın anlayış ve yaklaşımı açısından bir noktanın altını önemle çizmemiz gerekiyor:

Neden din bahsinde sürekli günahlardan bahsedildiği halde, sevaplardan bu kadar ısrarlı ve ayrıntılı bir biçimde söz edilmez. Kur'an'ı gereğince inceleyenler bu sorunun cevabını bulmakta güçlük çekmezler.

Kur'an; varlık, hayat ve oluşun tamamını güzel, iyi, aydınlık kısaca sevap olarak görmektedir. Esas ve kural olan iyi ve güzel, aydınlık ve ahenk, dirlik ve birlik yani sevaptır. Genel kural olarak, hayatın bütünü sevaptır. Günah istisnadır. Ve bir yaradılış ilkesi olarak genel ve kural olanlar değil, istisnalar anlatılır ve insanın dikkati güzeli ve ahengi bozan istisnalara çekilir. Bu anlayışının bir uzantısı olarak Kur'an şu ilkeyi de hayata egemen kılmak istemiştir:

Varlık ve oluşta esas olan serbestlik ve günahsızlıktır; yasak, **haram**, günah ve suç istisnadır.

İslam bilginleri bu evrensel gerçeği ifadeye koyarken şu ilkeleri öne çıkarırlar:

1. Eşyada aslolan ibahadır (varlık ve oluşta esas olan, serbestliktir).

2. Beraet-i zimmet asıldır (insanın suçsuzluğu, borçsuzluğu, dürüstlüğü esastır; suçluluk, borçluluk, kötü niyetlilik istisnadır ve belgeye dayanmalıdır).

3. Hüsnüniyet esastır; suiniyet delile dayanmalıdır (insanların temiz ve iyi ahlaklı olduklarını kabul etmek esastır; kötü niyetlilik ve kötü ahlaka hükmetmek için açık ve kesin belgeye dayanmak gerekir).

4. Genel kural olarak, karşılaştığın bütün **insanları** Allah'ın veli kulları bil; onlar hakkında aksi bir kanaate varmak için kesin ve açık delillere sahip olmalısın.

Anlaşılan odur ki, din dilinde günah denen sürçme, sapma ve ihmaller insanın tekâmül yürüyüşünü aksatan ve böylece insan hayatını mutsuzluğa, didişmeye, karmaşaya götüren olumsuzlukların genel adıdır. İslam düşüncesinin büyük temsilcilerinden biri olan İbnül- Kayyım el-Cevziyye (ölm. 751/1350) eseri *ed-Dâu* ***ved-Deva'da*** günah konusunu genişçe inceleyerek günahın insan hayatında sebep olduğu huzursuzluk ve rahatsızlıklara çok güzel dikkat çekmiştir:

Günahlar yeryüzünde bozgun, fesat ve huzursuzluk yaratır. Yazar burada isabetli bir tespitle Kur'an'ın şu ayetini öne çıkarıyor:

"İnsanların ellerinin kazanmış oldukları yüzünden karada ve denizde bozgun çıktı. Allah onlara, yaptıklarının bir kısmını tattırıyor ki geri dönebilsinler." (Rum, 41)

Günahlar, yerküre ve onu çevreleyen atmosferde de bozulmalar, aksamalar, hatta felaketler vücuda getirmektedir. Doğal dengelerin bozulmasıyla küresel ısınmanın 'en büyük tehdit' haline gelmesinin arkasında, din dilinde 'günah' diye andığımız yozlaşmalar vardır.

İbnül-Kayyım ve daha birçok İslam düşünürünün çok erken devirlerden itibaren gündeme getirdikleri bu hususun gereğince anlaşılması için yaşadığımız günlerin ekoloji bilimi tarafından yükseltilen feryada kulak vermek gerekir. Bugün her birimiz birer dünya vatandaşı olarak bilmekte ve görmekteyiz ki, insanın doymazlık, azgınlık, zulüm ve isyanlarının (bunların hepsi, din dilinde büyük günahlardır) vücut verdiği çevre kirlenmesi, doğal dengenin bozulması; atmosferin tahribi sadece insan hayatını değil, bütün canlıların hayatını tehdit eden bir noktaya ulaşmıştır. Bu konuda ayrıntılar için bizim *'Küresel Âfetler'* adlı eserimizin okunmasını önemle tavsiye etmekteyiz.

Şu bir gerçek ki, biz insanlar bugün Allah karşısında sadece hemcinslerimiz tarafından değil, tüm canlılar tarafından açılan bir 'hayata ihanet' davasının sanık sandalyesinde oturmaktayız. Ve biz insanlar, Yaratıcı Kudret'e iyilik, güzellik ve mutluluk için yakarabilme şansını ancak hayatlarını tehlikeye soktuğumuz canlıların izin vermeleri halinde kullanabileceğimiz bir duruma gelmiş bulunuyoruz.

Ne yazık ki, insan, hayvanlar ve bitkiler karşısında bile utanmadan dimdik yürüyebilme onurunu yitirmiştir. İnsan, sanık sandalyesinden inebilmek için tabiata ve hayatın güzelliklerine sıçrattığı lekeleri temizleyerek kendisini aklamak borcundadır.

İbnül-Kayyım şunu da söylüyor:

Günahlar insanın, emeği karşılığı elde etmesi gereken mutlu sonuçları ve bereketi engeller; insanın insana saygısını, insanın iç dünyasındaki güzel duyguları köreltir; kalbi karartır. Allah'la insan arasındaki sıcak ilişkiyi baltalar, insanın güzellik ve iyilikle bağını zayıflatır. Günahlar insanı korku, tereddüt, hayalcilik,

melankoli, doymazlık, boşluk ve karmaşaya iter. İnsanın duyular üstü idrak yetisi günahlar yüzünden dumura uğrar, kalp gözü kararır. İnsan, günahlar yüzünden en büyük nimet olan aklını gereğince kullanamaz, öz benliğini unutur, iğretinin mahkûmu olur.

Yazar, günahların insana musallat edeceği 2 türlü cezadan söz ediyor:

1. Dinsel-hukuksal ceza,
2. Doğal ceza.

Günahların (bu anlamda hukuka ve ahlaka aykırı tüm davranışlar günah kavramı içindedir) dinsel-hukuksal cezaları, başka bir deyimle maddî cezaları onlara Yaratıcı Kudret tarafından takdir edilen doğal cezalar yanında çok hafif kalmaktadır. Doğal cezalar sadece suçu işleyeni değil, gelecek kuşakları da etkiler. Örneğin, zinanın dinsel-hukuksal cezası olan celde (sopalama) veya hapis, bu suçun doğal cezaları olan frengi, AİDS, neslin bozuluşu vs. yanında bir hiçtir.

Günahların zedelediği veya ihlal ettiği haklar:

Yaradılış düzenine ve hayat ilkelerine ters düşmek, başka bir deyimle Allah' a isyan, hayat ve insan gerçeğinin her boyutta zedelenmesine yol açar. Bu bakımdan her günah bireysel, toplumsal, evrensel, psikolojik, sosyolojik vs.tüm boyutlarda aksaklıklar ve huzursuzluklar yaratır. Böyle bakıldığında herhangi bir günahı bir tek başlık altına koyup diğer bütün alanlardan soyutlamak mümkün olmaz. Ne var ki, bir sınıflandırma yapmak, eğitim açısından kaçınılmaz olduğu için, biz günahları, baskın niteliklerini esas alarak muhtelif başlıklar altında toplamaktayız. Bu demek değildir ki, bir başlık altına konan günah, başka hiçbir alanda herhangi bir hakkı zedelemez.

Gerçek tektir ve tevhid (birlik) esastır. Ve günah, gerçeğe ve tevhide az veya çok ters düşmektedir. O halde, her günah, hayatın bütün alanlarında rahatsızlıklara ve yozlaşmalara yol açacaktır. Fakat her günahın öncelikle zedelediği haklar ve öncelikle aksaklığa yol açtığı alanlar vardır. Biz, günahları sınıflandırırken bu öncelikli durumu dikkate almaktayız.

Dikkat çekmemiz gereken önemli bir nokta da, ihmal ve inkâr farkının göz ardı edilmemesidir. İnsanı batıran ihmaller değil, inkârdır. Ondan daha yıkıcı bir bela vardır: Riyakârlık yani ikiyüzlülük. İslam bilginleri bu nokta üzerinde haklı olarak ısrarlı bir biçimde durmuşlardır. Durumun ciddiyetini şu örnekle anlatabiliriz:

Buyrukların amel olarak yüzde doksan dokuzuna uyup bir tanesini inkar eden kişi batar, fakat buyrukların eylem olarak hiçbirine uymadığı halde onların gerekliliğine içtenlikle inanan kişi kurtulur. "Ben yapamıyorum ama Allah'ın emri böyledir ve güzel olan da budur" diyen insanla, "Ben bunların çoğunu yapıyorum, fakat şunun anlamlı olduğuna inanmıyorum, bu bir tanesi saçmadır" diyen kişinin Allah karşısında durumları çok farklı olacaktır.

Birinci kişi hiç ameli olmadığı halde kurtulabilir, ikinci kişi ise büyük ölçüde amel sahibi olmasına karşın, küçük bir inkâr yüzünden kurtuluş gemisini kaçırır. Bu neden böyledir?

Şundan ki, iman bir bütün olduğu gibi, kudret ve o kudretin koyduğu din de bir bütündür. Bir kurtuluş yolu ve eriş yöntemi olarak iman, kudreti ve kurumu tümüyle ve tartışmasız kabulü gerektirir. Bir kudretin varlığını ve buyruğunu tamamen veya kısmen inkârla, o kudreti kabulün ardından onun karşısında hatalı ve eksik duruma düşmek ayrı şeylerdir.

İmam tam, ameli noksan kişi Allah karşısında eksiğinin şuuru içinde boynunu büker ve Allah'ın rahmet ve affından yararlanır. İnkâra sapan kişiyse Allah karşısına, âdeta ikinci bir buyruk makamı olarak nefsini diktiği ve Allah'ın tasarruflarından bir kısmını lüzumsuz ilan ettiği için Yaratıcı'nın merhamet ve bağışından bir şey bekleyemez.

Riyakâr ise Allah'ı ve insanları aldatmaya kalktığı için sadece günahkâr olmaz, müşrik ve melun olur. (Ayrıntılar için bizim *'Mâûn Suresi'* adlı eserimize bakılmalıdır).

İnkâr her zaman dinde eksiltme şeklinde görülmez. İnkârın en yıkıcı ve zehirli belirişlerinden biri de dine Allah adına ilave yapmaktır. Hangi niyetle olursa olsun böyle bir ilave de Allah'ın kudret ve tasarrufuna kafa tutmak olduğundan inkârın bütün

sonuçlarını doğurur. Örneğin, bir insanın kulluk borcu olan Ramazan orucunu 10 güne indirmesiyle 40 güne çıkarması arasında dini tahrip bakımından hiçbir fark yoktur. İslam, böyle bir insanın şu yolda bir savunma yapmasına asla izin vermez: "Biraz daha fazla oruç tutturmanın ne zararı olabilir? Eskiden hayat şartlan zor olduğu için Allah öyle demiştir. Bugünkü modem imkânlar içinde bunu biraz arttırmak neden güzel olmasın?"

İslam'ın burada esas aldığı ilke şudur: Hüküm Allah'ındır ve dinin tek sahibi Allah'tır. Allah din konusunda insanoğluna hangi niyet ve gerekçeyle olursa olsun hüküm koyma yetkisi tanımamıştır. Kur'an'ın ifadesiyle: "Tertemiz ve apaydınlık din yalnız Allah'ın tekelindedir." (Zümer, 3) Ve Allah'ın vahyettiğiyle hükmetmeyenler, zalimlerin ta kendileridir." (Mâide, 44-45)

Dinin insan hayatına mutluluk getirmesini engelleyen olumsuzluğun sadece dinde eksiltmelerden kaynaklandığını sanmak insanoğluna çok pahalıya mal olmuştur. Dini insan hayatından çıkaran ve Allah'ın rahmet elini insanın üzerinden uzaklaştıran en kahredici bela, dine ilave yapmaktan kaynaklanmıştır. Engizisyon bu lanet kahrın insanlığa musallat ettiği bir ıstıraptı. Bugünkü İslam dünyasının acılarının temelinde de büyük ölçüde bu illet yatar. Bu illet yüzünden ortaya öyle korkunç bir manzara çıkmıştır ki, Allah'ın vahyine dayanan dinle, sonradan buna yapılan ilavelerin birbirinden aynlması, zaman zaman mümkün olmamaktadır. Elbette ki, bu günahın Sorumlusu insan, zarannı çeken de yine insandır. (Bu konuda geniş bilgi için bizim *'İslam Nasıl Yozlaştırıtdı'* ve *'İslam'da Büyük Günahlar'* adlı eserlerimize bakılabilir). Günah bir anlamda dengenin yitirilmesi veya zedelenmesidir. Bu, bazen ileri gitme ifratı, bazen de geride kalma tefriti şeklinde belirir. İki halde de aşırılık vardır ve denge, şöyle veya böyle, bozulmuştur. Mesela israf günahı, ileri derecede (ifrat) harcamaktan, cimrilik günahı ise gereğinden az harcamaktan (tefrit) doğar.

Böyle bakılınca görülür ki, günahlar, Kur'an'ın ısrarla önerdiği itidal veya orta yola sadakat ilkesinin zedelenmesiyle vücut bulur.

Günahta zahir (görünen, fotoğrafı çekilebilen) ve bâtın (gözle görülmeyen, iç dünyada olup biten, fotoğrafı çekilemeyen) ayırımına dikkat etmek de altı çizilecek hususlardan biridir. Kur'an, açık bir ifadeyle şunu söylüyor:

"Allah, günahların, pisliklerin görünenini de görünmeyenini de haram kılmıştır." (A'raf, 33)

"Günahın açığını da bırakın, gizlisini de." (En'am, 120)

Din meselesinin inşam perişan eden aldanışlarından biri de fotoğrafı çekilebilen günahtan esas alıp fotoğrafı çekilemeyen günahları görmezlikten gelmek olmuştur. Aynı hata, iyilik ve sevap konusunda da işleniyor.

İnsanı tahrip eden, dini etkili bir hayat yolu olmaktan çıkaran esas günah, fotoğrafı çekilen rezilliklerle, sevapları din olayının tamamı haline getirmektir. Oysaki dinin esası, fotoğrafı çekilemeyen alanlarda yatmaktadır. Tanrısal vahyin, fotoğrafı çekilemeyen cinsten günahlara verdiği önem, diğerlerine verdiği önemin birkaç katıdır. Mesela, insanın iç dünyasında tahripler yapan gıybet, fotoğrafı çekilebilen bir yanlış olan alkol kullanmaktan birkaç kat daha fazla ele alınmıştır. Hz. Peygamber: "Gıybet, zinadan da kötüdür" buyuruyor. Kur'an'da gıybeti yasaklayan doğrudan ve dolaylı birçok ayet ve hatta Hümeze adıyla bağımsız bir sure vardır. Alkol yasağına ilişkin buyruk ise iki ayette yer alır ve onun da emir-yasak derecesi alabildiğine tartışmalıdır. Şimdi, insanlar, fotoğrafı çekilebilen bu alkol yasağına ayırdıkları zaman ve enerjinin yüzde birini gıybet illetinin bertaraf edilmesine ayırmıyorlar. Ve gıybet, her gün, herkesin ruhunu kemirmeye, toplumu tahribe devam ediyor. Örnekleri onlara, yirmilere çıkarmak mümkündür. Burada akla İranlı bir şairin şu beyti geliyor:

"Eğer her günah şarap gibi sarhoş etseydi, dünyada kaç tane ayık kalacağını görürdük."

Ünlü bilgin İbn Hacer el-Heytemî (ölm. 974/1567), eseri ez-Zevâcir'de bu noktayı gündeme getirerek kalbî günah-bedensel günah ayırımı yapar ve şu anlamlı tespiti kayda geçirir:

"Bedensel günahlara bulaşanları (biz bunlara fotoğrafı çekilebilen günahlar dedik), kalbî günahlara bulaşanlardan az itham etmenin sonuçlan çok kötü olmuştur. Çünkü bu yol, din hayatının odak noktası olan kalbin fesadını gizler."

Heytemî burada, Hz. Peygamber'in şu ölümsüz sözüne dikkat çekiyor:

"Gözünüzü açın! Bedeninizde bir et parçası vardır ki, o sağlam ve temiz olunca tüm benlik sağlam ve temiz olur; o bozulunca tüm benlik bozguna uğrar. O et parçası, kalptir." (İbn Hacer, 1/62-63)

Kısacası, birkaç dakika içinde değiştirilebilecek şeylere verilen değeri, birkaç yılda değiştirilmesi bile zor olan değerlerin üstüne çıkarmak, insana çok pahalıya mal olmuştur. Bu yanlış tutumdur ki, kitleleri ucuzculuğa, riyaya, istismara mahkûm etmiş ve dinin yaratıcı bir aşk ve eylem kurumu halinde insanlığa etki etmesinin yolunu tıkayarak onu bir tür çıkarcılık tezgâhına dönüştürmüştür. İnsanoğlu bu hatasını sürdürdüğü sürece, dinin toplumlara gözyaşı, didişme ve fesatçılıktan başka bir şey vermesi, bazı seçkin ruhlar dışında, asla mümkün olmaz.

Kaydedilmesi gereken noktalardan biri de şudur:

Mefsedin defedilmesi, menfaatin celbedilmesinden evladır.

Bu bir fıtrat kanunudur. Önce tahrip durdurulur, sonra imar ve süsleme işine gidilir. O halde, tahribe yol açan günahların durdurulması önceliklidir. Mesela, bir insanın haram yemek pahasına oruç tutması veya kul haklarını zedelemek pahasına namaz kılması söz konusu olsa, o oruçtan da o namazdan da vazgeçmek tercih edilir. Çünkü oruç ve namaz yarar getirir. Yararı elde etmek için, haram yeme ve kul hakkını çiğneme mefsedetine gidilemez. Aksi halde, elde edeceğiniz sonuç, bulaşacağınız pisliği telafi edemez. Bu muhteşem gerçeğin bir uzantısı olarak, Mâûn suresi, namazı, kamunun mal ve haklarını talanda araç yapanları dini inkârla suçlayarak lanetlemiştir. Halbuki, Kur'an'ın hiçbir yerinde namaz kılmayanların lanetlendiğini göremezsiniz. (Mâûn suresinin mucize devrimini yakından tanımak için bizim *'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'* adlı eserimizin okunması gerekir).

Aynı şekilde, Hz. Peygamber'in cami dışında kılmayı emrettiği nafile namazları camide kılmak, bazı insanların "Namaz çok uzunmuş" diyerek farzı da terk etmesine yol açacağından, nafileler ya cami dışında kılınır ya da terk edilir. Çünkü birilerinin sevap namazı kılıp artı yarar sağlaması menfaate, bu yüzden birilerinin (veya bir kişinin) farzı terk etmesi mefsedete yol açar. Menfaat yüz kişinin, mefsedet bir kişinin olsa, yine de mefsedetin durdurulması esas alınmıştır.

BÜYÜK VE KÜÇÜK GÜNAH AYRIMI

Kur'an ve hadis, her türden günahın büyük olanlarına kebîre (çoğ. kebâir) demektedir. Kebîre, büyüklük kuruntusu, kendini büyük görme gibi anlamlara gelen kibr kökünden türemiştir. Buna bakarak, en büyük günahlardan birinin de kibir olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Kur'an'ın dediği de budur.

Kebîr kelimesi sıfat olarak Kur'an'da 40 küsur yerde kullanılmaktadır. Bunların bazılarında kibir olumsuzluğun, günahın sıfatı olarak yer almıştır. 'Büyük çirkinlik' (2/219), 'büyük fesat' (8/73), 'büyük sapıklık' (67/9), 'büyük zulüm ve günah' (4/2), 'büyük hata' (17/31), 'büyük azgınlık' (17/60), vs. ifadelerinde kebîr hep bir yanlışlığın, sapmanın sıfatıdır.

Etimolojik gelişimi içinde kebîre, zamanla büyük günah anlamında bir ilmi kelam terimi olmuş ve mezhepler arası tartışmaların önemli kavramlarından biri haline gelmiştir. Bu tartışmalarda temel soru şuydu:

"Büyük günah (kebîre) işleyen kişi cennete girebilir mi?"

Mutezile mezhebine göre kebîre işleyen (mürtekibu kebîre) cennete giremez; ama imansız olmadığı için cehenneme de gitmez. O, iki mertebe arası bir durumda (menzile beynel menzileteyn) kalır. Ehlisünnet ve Şia'nın hâkim görüşüne göre, kebîre işleyenler cennete gidebileceklerdir.

Günahların büyük-küçük şeklinde ayrılması bizzat Kur'an tarafından yapılmıştır. Nisa 31, Şûra 37, Necm 32. ayetlerde bu ayrım açıktır. Bu ayetler "Yasaklandığınız şeylerin büyüklerine son verirseniz, kötü davranışlarınızı örteceğiz" Ve, "Öyle kişilerdir ki onlar, günahın ve iğrençliklerin büyüklerinden sakınırlar. Bazı küçük sürçmeler hariç" şeklinde ifadeler taşımaktadır.

Bu ayetlerin biri, (53/32) kebâir karşıtı, lenıem deyimini kullanmıştır. Lemem bir şeye yaklaşmak, bir şeyi ısrarlı ve devamlı olmamak şartıyla yapmak anlamlarındaki lemm kökü nden gelir. O halde, lemem ısrarlı ve sürekli tekrarlanmayan sürçmelerdir. Ve o halde, kebîre, bağımsız bir günah olmaktan çok, ısrarlı ve sürekli tekrarlanan günah olacaktır. Nitekim genel kanı şudur:

Israrla tekrarlanan günah küçük olmaktan, tövbe ile silinen günah büyük olmaktan çıkar.

İslam literatüründe kebîrenin karşısında sağîre {çoğulu: sağâir) yani küçük günahlardan söz edilir ki, yukarıda andığımız lemem de bu sağîre ile tercüme edilegelmiştir. (Sağır ve sağîre kelimelerinin kullanıldığı ayetler için bk. 2/282; 9/121; 18/ 49; 54/53)

Anlaşılan odur ki, günahın büyüklüğü-küçüklüğü izafidir. İnsan benliğinde tahrip vesilesi olan her günah büyüktür. Bunu da kişinin o günahla ilgisinin yoğunluğu başta olmak üzere, daha birçok şart belirler. Kebâirin bazıları çok ağır oldukları için bunlara şirk benzeri kebîreler deniyor. Bir hadis, şirk benzeri üç günahı şöyle saymaktadır: "Üfürükçülük, nazarlık-muska taşımak, tılsım ve büyüden medet ummak şirktir." (İbn Mâce, tıbb 39) İbn Mâce bu hadisi verdikten sonra şunu da ekliyor: "Gözünü, okuyup üfleyerek iyileştirdiğini söyleyen birine sahabîlerden biri şöyle demiştir: 'O senin dediğin şeytanla aldatılmaktan başka bir şey değildir."

Hz. Peygamber'in kebâir ile ilgili beyanları da büyük günah kavramının göreceliğini ortaya koyuyor. 7 büyük günah sayılırken bunlardan ekberu'l-kebâir (kebâirin en büyükleri) diye bahsediliyor ki, kebâirin sayısının dondurulmadığını gösterir. Yani sayılan 7 günah, her insanın her devirde maruz kalacağı büyük tahriplere işaret eder. Ama bu, özel şartlarda başka kebâirden söz edilemeyeceğini göstermez.

7 büyük kebâir mutlak anlamda yıkıcıdır. Bunlara bizzat Hz. Peygamber, mühlikât veya mûbikat (öldürücü günahlar) demiştir. Bir de göreli olarak yani kişinin durumuna ve şartlara göre kebîre olabilecek günahlar vardır ki bunların sayısı dondurulamaz. Bir devirde, filan insan için büyük tahrip ifade etmeyen bir günah, başka bir zamanda, falan insan için çok büyük bir tahrip sebebi olabilir. Bunun içindir ki, İslam bilginlerinin kebâire ilişkin eserlerinde sayı bazen yüzleri bulmaktadır. Mesela, İbn Hacer el-Heytemî (Olm. 974/1566); ez-Zevâcir an Iktirâfı'l-Kebâir adlı ünlü eserinde kebâirin sayısını 460 küsur olarak belirlemiştir. Buna karşılık, ünlü hadis bilgini Zehebî (ölm. 768/1347), eseri Kitabu'l-Kebâir'de 100 küsur kebireden söz eder.

Kebîre ile ilgili açıklamamızı burada noktalayarak Kur'an'da günah karşılığı kullanılan kelimelerin açıklamasını kısaca vermek

istiyoruz. Geniş bilgi isteyenler, *'İslam'da Büyük Günahlar'* adlı eserimize bakabilirler.

Kur'an'da günah kavramı karşılığı kullanılan tabirlerin en dikkat çekici olanları, harf sırasına göre, şöyledir: Cürüm, fahşa, fısk, fücur, münker, seyyie, şakavet, şıkak, vizr, zenb.

Cürüm *(günah, haksızlık, çirkinlik):*

Türkçede cürüm diye yerleşen ve genelde suç, günah anlamlarında kullanılan bu kelimenin aslı cerm ve cürmdür. Cerm ve cürmün esas anlamı, henüz olgunlaşmamış meyveyi ağaçtan koparark veya keserek almaktır. Zaman içinde cerm her türlü haksız ve çirkin kazanım için kullanılır olmuştur. O halde, cürmün özünde haksızlık, iyiye ve güzele ters davranış yatar.

Cürme bulaşana mücrim denir. Cürm kökünden türeyen kelimeler içinde en çok kullanılanı bu mücrim (çoğulu: mücrimûn) kelimesidir. Cerm kökünden sözcükler 60 küsur yerde geçer. Bunların 50 küsuru, tekil ve çoğul halde, mücrim kelimesidir.

Cürme reva görülen cezalar son derece ağırdır. Bunlar içinde şiddetli azap, hor ve hakir olma (6/124), sonsuz ve kesiksiz azap (20/74; 32/12; 43/74; 54/47; 55/41, 43) ve nihayet Allah'ın intikamına maruz kalmak vardır. (30/47; 32/22) Toplu felaketler de mücrimlere gelen azaplar cümlesindendir. (7/84; 12/110; 27/69) Mücrimlerin böylesine korkunç azap ve tehditlere maruz kalmaları şaşırtıcı değildir. Kur'an, en nefret ettiği kötülüklerin büyük bir kısmını mücrimlere izafe etmektedir. Bunlar içinde Allah'a iftira (10/17; 11/35), haktan nefret, haksızlığa destek (8/8; 10/82) kibirlenmek suretiyle azmak (7/133; 10/75), servet ve refahla şımarmak vardır.

Batacak memleketlerde, çökecek medeniyetlerde mücrimler, özellikle en büyük mücrimler köşe başlarına gelir. Bu, kitlenin zulme seyirci kalması ve bu seyirci kalışa karşı Allah'ın bir cezasıdır, (bk. 6/123) Aynı ayete göre, köşeleri tutmuş mücrimlerin en belirgin pislikleri düzenbazlık, hile, sahtekârlık ve ikiyüzlülüktür.

Kur'an, en büyük mücrimler meselesinde bu olguyu, tüm medeniyetler ve yönetimler için bir çöküş **ve** aldanış süreci olarak tanıtmaktadır, (bk. 6/123 ve burada, Medeniyet mad.)

Mücrimlere gelecek bela ve cezanın bertaraf edilmesi söz konusu değildir, (bk. 6/147; 12/110) Çünkü mücrimler en kötü zalimler içinde yer aldıkları için onların felahları umulamaz. (10/17)

Nebilerin düşmanları arasında önemli yerlerden birini de mücrimler tutmuştur, (bk. 25/31) Bütün bunlara rağmen, Kur'an şu evrensel ilkeyi mücrimler bahsinde de tekrarlıyor: Hiç kimsenin cürmünü bir başkası üstlenemez; herkes kendi cürmünden sorumludur. (34/25)

Fahşa:

Kur'an, el-fahşa tabirini 7, fahişe deyimini 13 ve fahişenin çoğulu olan fevâhiş deyimini de 4 yerde kullanmaktadır.

Fahşa, fuhş ve fahişe kelimeleri "aşırı derecede çirkin ve iğrenç fiil ve söz anlamındadır. (Râgıb, fuhş mad.) Elmalılı'nın 'haddi aşmış, çok çirkin edepsizlik' diye tanımladığı (bk. Tefsir, 211314) fahşa ve fahişe, Kur'an tarafından bazen, zina anlamında da kullanılır, (bk. 4/ 15, 25; 17/32)

Cürcânî, fahşayı, 'temiz yaradılışın tiksindiği, saf aklın reddettiği şey' diye tanımlamıştır. (Târifât, ilgili mad.) Bazı ayetlerde fahişe sözü, eşcinsellik anlamındadır, (bk. 7/80; 27/54; 29/28)

Fahşa, şeytanın insana sürekli musallat ettiği illetlerden biridir. Bu noktaya dikkat çeken ayetler, fahşa ile yoksulluk ve çirkinlik arasında ilişkiye işaret eder. (bk. 2/169, 268; 24/21) Fahşanın hem zahirîsi (görüneni, dışta olanı) vardır, hem bâtınîsi (içte olanı, görülmeyeni). Allah, bunların ikisinden de uzak durulmasını istemektedir. (6/ 151; 7/ 33)

Nisa suresi 15. ayet, el-fâhişe deyimini sevicilik karşılığı kullanmakta ve bu fiili işleyenlerin, suçları dört tanıkla ispatlanmak şartıyla, evlerinde hapsedilmelerini emretmektedir. Ev hapsinin, evlenme ve tevbe ile sona ereceği ise kuşkusuzdur. Sevicilikle

ilgili ayetteki "Allah onlara bir yol buluncaya dek" sözü de bu sona erişi ifade eder.

Bazı tavır ve davranışlar, fahşanın insan benliğine egemen olmasını engeller ve insanı fahşa karşısında korur. Namaz, bu koruyuculardan biridir. Fakat bu açıdan en büyük etki zikrin yani Kur'an okumanındır. (29/45)

Fısk:

Fısk ve füsûk, bir yerden çıkmak, ayrılmak anlamındadır. Tomurcuğun açılıp içinden filizin çıkmasına, küçük farelerin deliklerinden çıkmasına da fisk denir. Araplar, deliklerden çıkıp çevreye yayılan küçük farelere fevâsık derler. Hatta bu zararlıların öldürülmesini isteyen hadiste fuveysik kelimesi kullanılmıştır ki, zararlı farecik demektir.

Fısk, insanlar için ilk kez Kur'an tarafından kullanılmıştır. Kur'an öncesi metinlerde fisk hep bitki ve hayvanlar için kullanılırdı. Bu tespiti yapan Râgıb, fışkın Kur'an terminólo]isindeki anlamını şöyle veriyor: "Dinin koyduğu sınırlardan dışarı çıkmak." Hucurât 7. ayet fışkı pis söz ve çekişip didişme anlamındaki iki kelimenin, küfür ve isyan kelimelerinin ortasında kullanmıştır. Bazı ayetlerse fışkı pis ve iğrenç şeyleri yemek, başkalarına zarar vermek (bk. 6/121,145; 2/282), falcılık, kumar, şans oyunları, (bk. 5/3) anlamında kullanarak bu kavramın Kur'ansal boyutları hakkında bize ışık tutmaktadır.

Fısk, küfürden daha geniş çerçeveli bir kavramdır. Buna göre, her kâfir fasıktır ama her fasık kâfir değildir. İslam bilginlerinin büyük çoğunluğu fışkı, kebâir (büyük günahlar) işleyerek Allah'a itaattan uzaklaşmak diye tanımlar ve fasıkı, inkâra sapmadığı sürece mümin sayar. Sadece Haricîler, fasıkı kâfir ilan ederler. Kur'an bazı yerlerde, fasıkı mümin karşıtı bir anlamda kullanmaktadır (3/110; 32/18) ve konunun tartışılması da bu beyanlar yüzünden olmaktadır. Fakat bütün bunlara rağmen, genel kam, fasıkın iman dairesi içinde olduğu merkezindedir. Anlaşılan o ki, fısk, imandan küfre geçişin bazen kuvvetli bir tehlike halini alabildiği hassas bir nokta oluşturabilmektedir.

Fısk, yaradılış ilkelerini çiğneyip servet ve refahla şımararak sapan ve böylece çöküşün eşiğine gelen toplumların bozukluklarını ifade için de kullanılmıştır. Bu tespiti yapan ayette fısk, Yaratıcı'nın emrine kafa tutmak, sırt çevirmek anlamındadır. (17/16) Demek ki, fısk, sadece ölüm sonrası sıkıntılar getiren bir sapma değil, dünya hayatında da felaketlere yol açan bir yozlaşmadır. (2/59; 6/49; 7/163;29/34)

Allah karşısındaki fışkı ile Musa kavmine sayısız kötülük eden Firavun'un bu sapmalarına daha sonra aynen bulaşan Yahudilerin tavırları da çok ilginçtir. Bu kavim, fısk konusunda da başı çeken kitle halinde karşımıza çıkıyor. Onlar, dünya ve ahiret belalarına, biraz da fısk yüzünden maruz kalmışlardır. (7/102, 145, 163) Ehlikitap'ın diğer bölümü olan Hristiyanlarda da fısk illeti dikkat çekicidir. Onların da çoğunluğu fıska bulaşmıştır. (5/59, 81; 57/16, 26, 27) Münafıklar (ikiyüzlüler) da fasıkhklarıyla dikkat çekerler. (9/8, 67, 84)

Fısk, hidayete yani doğruya ve güzele giden yolda en büyük engellerden biridir. (5/108; 9/24, 80) Böyle olduğu içindir ki, insanlığın büyük çoğunluğu fıska bulaşacaktır. (5/59)

Fücur:

Fücur ve fecr, bir şeyi genişliğine yarıp parçalamaktır. Kur'an bu yarıp parçalamanın olumlu kısmını fecr ve tefcîr kelimeleriyle ifadeye koyar ki, Türkçe'deki fecir de bu cümledendir. (2/187; 17/90-91; 36/34; 89/1) Kelimenin olumsuz kullanımına gelince, burada fücur şeklini görüyoruz. Kur'an bunu, birliği-bütünlüğü parçalamak ve bu parçalama uğruna olumsuzluklar sergilemek anlamında kullanır. Elmalılı, fücurun bu Kur'ansal anlamını ifadeye koyarken şöyle diyor:

"Fücur, haktan sapıp hak yolunu yarmak ve hak nizamından çıkıp fısk ve isyana düşmektir. Bilhassa zina, yalan vs. gibi edepsizlikler yoluyla şer ve isyana düşmeye fücur denir." (Elmalılı, 8/5857)

Fücur sergileyenlere fâcir (çoğulu: füccâr ve fecere) denir ki, Kur'an bu şekillerin tümünü kullanmaktadır. Nuh suresi 27. ayet fâcir kelimesini keffâr (şiddetli kâfir) kelimesiyle nitelemekte ve bu tipin insanları karanlığa ittiğini söylemektedir.

Abese 42. ayet de fecere (fâcirler) ile kefere (kâfirler) arasında irtibat kurar.

Sâd 28. ayet, fâciri muttaki (takva sahibi)nin karşılığı olarak vermektedir. İnfitâr suresi 13-14. ayetlerse fâcirle ebrâr (ilahî hoşnutluğu yakalayanlar) arasındaki karşıtlığa dikkat çekmektedir. Fâcirler cehennemde ve özellikle cehennemin siccîn kısmında gösterilmektedir. (82/14; 83/7)

Şems suresi 8. ayet, hem takva ile fücurun karşıt kavramlar olduğunu göstermekte hem de benliğin takva ve fücuru fark etmesinin varlık ve oluştaki önemine dikkat çekmek için bunu yapabilen benliğe yemin etmektedir. Aynı ayetlerin devamından anlıyoruz ki takva, benliğin arındırılması, fücur da benliğin kirletilmesi, aldatılması, karartılması olayıdır.

Seyyie:

Bu terimle ilgili bilgi, burada, 'Çirkinlik' maddesinde verilmiştir,.

Vizr:

Vizr ve türevleri 20 küsur yerde geçer. Vizr (çoğulu: evzâr); günah, yük, borç anlamlarında kullanılır. Kur'an da bu kelimeyi aynı anlamlarda, bazen de sorumluluk anlamında kullanmıştır, Vizri yüklenene vezîr, vizri işleyene vâzir ve vâzire denir. Kral veya sultanın yükünü yüklendiği, sorumluluğunu taşıdığı için padişah yardımcısına da vezir denmiştir. Bu işi yüklenen kuruma da, vizâret veya vezâret denir. Vezîr kelimesinin yardımcı anlamında kullanılışına Kur'an'da da rastlıyoruz. (20/29-32; 25/35)

Vizr sözcüğü kullanılarak verilen ilke şöyledir:

"Hiçbir günahkâr, bir başkasının günah yükünü taşımaz." (6/164; 17/15; 35/18; 39/7; 53/38)

Günahın kişiselliği ilkesinin tek istisnası var: İlim ve irfana sahip olmadığı halde irşat ve aydınlatma görevi üstlenerek insanları saptıran günahkârlar, hem kendi günahlarından hem de ilimsizlik yüzünden saptırdıkları insanların bu vesileyle düştük-

leri günahların bir kısmından sorumlu tutulacaklardır:

"Onlar, kıyamet günü, kendi günahlarını tamamen yüklendikten başka, ilimsizlik yüzünden saptırdıkları kişilerin günahlarının bir kısmını da yüklenecekler. Bakın, ne kötü şey yükleniyorlar!" (Nahl, 25)

Ilimsiz ve ehliyetsiz irşat yapmaya kalkmak, Kur'an'a göre, ahirette en büyük azabı getirmenin yanında dünyada da rezillik getirir. (22/9) Başka bir deyişle, ilimsiz kılavuzluk vezirlik değil, rezilliktir.

Günah ve cezanın kişiselliği ilkesinin fıkıh sistemi bünyesinde ifadeye konulusu şöyledir: "Ukubâtta niyabet caiz olmaz." Bunun açık anlamı, bir kimsenin hak ettiği cezayı, vekâleten bir başkası çekemez veya bir kimsenin hak ettiği ceza, bir başkasına çektirilemez.

Bu ilkenin bir sonucu da şudur: Suç ve günahta veraset ve intikal söz konusu değildir. Böyle olunca şunu söylemek borcundayız: Kur'an, tekfir veya redemption (birinin veya birilerinin suçunu bir başkasının çektiği ceza veya ıstırapla ödemesi) denen kurtuluş yolunu kabul etmez. Hristiyanlıktaki, Hz. İsa'nın insanlığın asırlık günahlarını bağışlatmak için çarmıha gerildiği yolundaki anlayış Kur'an'dan onay alamaz. Nebiler, çektikleri ıstıraplar karşılığında yücelir, ilahî huzurda derece ve ödül alırlar. Onlar, hiç kimsenin günahını ortadan kaldırmak gibi bir görev üstlenmiş değillerdir.

Suçun cezasını, suçun bizzat failine çektirmek, adaletin en hayatî boyutlarından biridir. Bu bakımdan, Kur'an Hz. Âdem'in zellesinin kendinden sonraki insanların sırtına bir kambur gibi sürekli intikal ettiği yolundaki Hristiyanî zelle-i asliye (original sin) anlayışını reddeder. Âdem'in zellesi kendinedir. Kaldı ki, Allah onu bağışlamış ve defter orada kapanmıştır. Kur'an, bütün insanlığı, sürekli bir kamburla dolaşan, yüzleri kara, kaderleri bir suçluluk psikozunun elinde sürüler olarak görmez.

Fıtrat (yaradılış ve yaratış) temizdir ve her insan bu tertemiz fıtrat üzere dünyaya gelir. Yozlaşmak, yabancılaşmak, suçlu olmak, sonradan, insanın kendi eliyle vücut bulur. Kur'an böylece, insanın kendi kaderini kendi eline vermiştir.

Tâha suresi 87. ayet, ilginç bir tespitle, Yahudi kavminin başkalarından aşırdıkları mücevherleri vizrler olarak anmaktadır. En değerli süs eşyalarının günah-ağırlık olarak nitelendirilmesi, üzerinde durulacak birçok incelik taşımaktadır. Bunlardan birine, Kur'an'ın bizzat kendisi dikkat çekmiştir: Anılan ayetin devamından öğreniyoruz ki, Yahudilerin bu mücevherleri, Sâmirî adlı bir kuyumcu tarafından eritilip bir dana heykeline dönüştürülmüş ve sonunda Yahudiler bu heykele tapmak suretiyle Hz. Musa'ya ihanete başlamışlardır. Mücevherin simgelediği vizrin bundan daha büyük bir bela getirmesi düşünülemez. Bu ayetten şunu da anlamamız gerekir:

Altın ve **Gümüş kısaca para,** özellikle istiflendiğinde de bizatihi tela-dır, en büyük beladır.

Bu böyle olduğu içindir ki Kur'an 'kenz yasağı' getirmiştir. Yani ihtiyaç fazlası servet ve paranın depolanmasını yasaklamıştır. Başka türlü söyleyelim:

Kur'an, radikal bir sosyalizmin hem metafizik hem de sosyo-juridik temellerini atmıştır.

Bu mesajı İslam tarihinde en açık şekliyle terennüm eden ve bunun mücadelesini veren önder, 4. Müslüman, büyük sahabî Ebu Zer el-Gıfarî {ölm. 32/652) oldu. Ebu Zer'in verdiği eşsiz mücadelenin mahiyetini ve boyutlarını biz, *'Ebu Zer'* adlı eserimizde genişçe incelemiş bulunuyoruz.

Zenb:

Zeneb, canlıların kuyruğuna denir. Bundan türetilen zenb ise, kuyruğundan yakalamak demektir. Kötülük ve utanç verici işler yapan kişiyi yakalamak anlamında da kullanılan zenb zamanla, yakalanmayı, ayıplanmayı, geri itilmeyi gerektirecek fiiller için kullanılmaya başlandı. O halde zenb, insanın kazandığı mertebe ve yürüdüğü tekâmül yolundan geriye çekilmesini veya bu yolda geri kalmasını gerektiren fiil ve davranıştır.

Kur'an, zenb kelimesini tekil ve çoğul (zünûb) olarak 30 küsur yerde kullanır. Her topluluk zenbleri yüzünden hesaba ve azaba maruz kalmıştır. Kimi bir fırtına ile kimi yere batırılarak, kimi boğularak zenbinin cezasını çekmiştir. (8/54; 29/40)

Dünyada hesabı verilmeyen veya tamamının hesabı verilmeyen zenblerin son ve tam hesabı mahşer günü verilecektir. (67/11) Bununla beraber zenbler asla bağışlanmaz değildir. Allah, zenblerin tamamını affedebilir. Bu yüzden insan, zenbteri aşılmaz bir engel gibi görerek, sonsuzluk yolundaki yürüyüşünü durdurmamalıdır. Böyle bir şey yaparsa, Allah'ın rahmetinden ümidini keserek kendi kendine zulmetmiş olur. Böyle bir zulüm, zenb işlemekten daha kötüdür. (39/53)

Zenb, psikolojik, sosyolojik, hukuksal vs. olabilir. Mısır kraliçesinin Hz. Yusuf a duyduğu doğal-cinsel iştah bir zenb olduğu gibi, Yusuf'un kardeşlerinin ona yaptıkları kıskançlığa dayalı kötülük de zenbdir. (Yusuf, 29, 97)

Nebilerin sürçmeleri de zenb olarak anılmaktadır. Mesela, Hz. Musa'nın bir Mısırlıyı yanlışlıkla öldürmesi, zenb olarak adlandırılıyor. (26/14) Hz. Peygamber'in sürçmelerine de zenb deniyor. (40/55; 47/19; 48/2) Zenbin en korkuncu, Arapların kız çocuklarını diri diri gömmeleridir. Bu zenb, son hesap gününde özel bir sorgulama konusu yapılacaktır. (81/8-9)

Mümin suresi 11. ayet gösteriyor ki; zenb yüzünden dünya ötesine gidip gelmek sürekli değildir. Açık ve eksikleri kapatmak için dünya mektebine tekrar geliş (reenkarnasyon) bir yaz-boz tahtası gibi devamlı kullanılamaz. Anılan ayet, bu geliş-gidişi iki kez kullanmış bulunan bazı ruhların bunu tekrar istemelerine ret cevabı verildiğini bize gösteriyor. Ayet şöyle diyor:

"Dediler: 'Rabbimiz! Bizi iki kez öldürdün, iki kez dirilttin. Artık günahlarımızı itiraf ettik. Buradan çıkmak için bir yol daha var **mı?"**